

Dobbeltkontrakten

Der var en gang, hvor det var let at skelne imellem, om en bog hørte under kategorien fiktion eller selvbiografi. Det har de seneste årtiers bogudgivelser vendt op og ned på. En række romaner opererer i et litterært felt imellem fiktion og selvbiografi og lader læseren forblive i en usikkerhed og tvivl om, at en udgivelse er fiktion eller selvbiografi. Det har litteraturforsker, adjungeret professor ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Poul Behrendt (f.1944) skrevet en bog om, under titlen "Dobbeltkontrakten", 2006, hvor han også skelner mellem dokumentation og fiktion. Det er de tre forfattere Suzanne Brøgger(f.1944), Peter Høeg (f. 1957) og Claus Beck-Nielsen (f.1963) som præsenteres i bogen og viser, hvordan virkelighed og digtning i samtidslitteraturen flettes på måder, der ophæver de vandtætte skotter mellem fakta og fiktion.

Poul Behrendt fortæller, at det ikke mindst var Peter Høegs *De måske egnede*, der fik ham på sporet af dobbeltkontrakten. Bogen fik et kæmpe publikum, og alle troede, at de havde læst et forældreløst institutionsbarns erindringer. Men to måneder efter udgivelsen sad Peter Høeg på bogmessen og fortalte, at han skam var vokset op i et trygt, borgerligt hjem, hvorefter han vinkede op til to fornøjede ældre mennesker på balkonen - hans forældre. Tilhørerne måbede. Der er et element af bedrag i dobbeltkontrakten, som kan slå voldsomt hårdt tilbage på forfatteren, præciserer Poul Behrendt. Men egentlig er "Dobbeltkontrakten" i skønlitteraturen kun en naturlig reaktion eller følgevirkning af vores medie- og virkelighedsopfattelse, hvor vi konstant er i tvivl om hvad der er iscenesat og hvad der reelt er sket, når nyhederne ruller hen over skærmen eller øjnene rammer en tekst eller et billede i dagens avis.

Men hvad indebærer en dobbeltkontrakt? Jo, det er en litteratur, som arbejder med og udfordrer to kontrakter. Når en læser går i gang med at læse en bog, så indgår læseren i en kontrakt. Fiktionens kontrakt går på, at alting på de følgende sider er fiktion. En anden kontrakt, som læseren kan indgå med bogen, er, at denne bog er sand. Det er de to muligheder, som litteratur historisk set har indgået med deres læsere. Enten er det fiktion eller også er det sandt.

Litteratur med dobbeltkontrakt indgår begge kontrakter: En kontrakt imellem læser og den litteratære udgivelse (f.eks. roman eller digtsamling) om, at udgivelsen er fiktion, og en kontrakt imellem læser og udgivelsen om, at udgivelsen er biografisk. Det betyder, at nogle bøger spiller på at være fiktion og biografiske samtidigt.

I nyeste tid har genren fået betegnelsen autofiktiv litteratur. Dvs. litteratur som mixer fiktion og fakta. På forfatterweb.dk defineres autofiktion således: "Autofiktion er en genre, der i 2010'erne har skabt stor debat om forholdet mellem litteratur og privatliv. Den er kendetegnet ved at være en mellemting mellem den klassiske selvbiografi og den skønlitterære roman. Begrebet stammer fra fransk og er blevet et buzzword i den danske litteraturkritik. Oversat betyder autofiktion selv-fiktion, hvilket skal forstås som, at tekstens jeg er en fiktion. Begrebet er dog blevet synonym med det modsatte, nemlig at fiktionens jeg til forveksling ligner forfatteren".

At autofiktion er et begreb der kan diskuteres lader lektor i dansk på Helsingfors Universitet & ekstern lektor i nordisk litteratur på University of California, Claus Elholm Andersen os forstå, i sin artikel i "DANSK NOTER" Nr. 4, 2015. Han indleder polemisk: "Lad mig starte med en bekendelse: Autofiktion hænger mig langt ud af halsen. Ikke den litteratur og de værker, der ofte karakteriseres som autofiktion, og som ofte er

virkelig gode og interessante, men selve begrebet autofiktion". Claus Elholm Andersen argumenterer for ikke at stoppe med at kikke på en forfatters værk, f.eks. Yahya Hassans (f.1995) digtsamling af samme navn, efter at have konstateret at den er skrevet af en vred ung mand med meget på hjertet, og som har haft en tragisk barndom. Yahya Hassan er så meget mere. Han trækker litterære linjer tilbage til Micahel Strunge (1958-1986), Johannes V. Jensen (1873-1950) og Broby-Johansen (1900-1987) og indirekte til de islandske sagaer med deres fokus på vold og brutalitet, som en pendant til indvandrer miljøet i Aarhus. Han skriver sig dermed ind i en lyrisk litteraturhistorie, som er langt bredere og dybere end en vred ung mand med flygtninge-indvandrerbaggrund. Yahya Hassen er nemlig en dannet ung mand, som har læst et hav af digte inden han selv har givet sig i kast med genren og er tilmed uddannet på Forfatterskolen. Hans digte og litterære værk bør ses, analyseres og tolkes på denne baggrund, skriver Claus Elholm Andersen, og jeg erklærer mig helt enig.

Ofte bliver nordmanden Karl Ove Knausgård (f.1968) og danske Claus Beck-Nielsen (f. 1963) opfattet som en slags autofiktionens fædre, ligesom de gøres sammenlignelige, skriver Claus Elholm Andersen, men det er ifølge forskeren det samme som at sammenligne æbler og pærer. Deres forfatterskaber befinder sig i to forskellige ender af den litterære skala. Claus Beck-Nielsen erklærede i 2000 sin forsvinden og død under en mediedækket happening og blev til Claus Nielsen, en mand uden personnummer og hukommelse. Det er senere beskrevet i selvbiografien "Claus Beck Nielsen 1963-2001". Claus Beck-Nielsen leger med sin identitet og ligger dermed i forlængelse af postmodernismen og diskussionen om flydende identitet.

Karl Ove Knausgård forsøger tværtimod, at fastholde, eller at generobre, en fast identitet i det seks bind lange værk "Min kamp", som blev indledt i 2009. En kamp, som især drejer sig om at fastholde et maskulint jeg. Populært sagt, kampen for at få lov til at være mand! Og Claus Elholm Andersen fortsætter: "Derfor er "Min kamp" så forbandet god. For den giver os simpelthen lysten til at læse litteratur tilbage. Og det er i sig selv en imponerende bedrift, der ikke har en disse med autofiktion at gøre".

Når jeg pludselig er så engageret i at beskrive hvad autofiktion og dobbeltkontrakt er for faglige begreber er der en slet skjult dagsorden. Jeg har selv begået en roman, "Mit navn er Nike", som udkom den 25. januar i år, og som af flere sikkert vil blive betegnet som en autofiktion, som jeg også selv har tilladt mig at benævne den. Men når der sikkert vil være folk der kan genkende de mennesker der beskrives fra min private livsfære, har målet langt fra været at beskrive bestemte mennesker, men langt snarere at bruge dem til at finde ind til almenmenneskelige værdier. Værdier, som vi alle er rundet af i større eller mindre grad, ligesom målet har været at sætte oplevelser og tanker ind i et skønlitterært og kunsthistorisk perspektiv. Ikke mindst er det vigtigt at understrege, at al litteratur læses med en individuel læsers øjne, hvis eget liv påvirker det læste. Om den sag udtaler Marcel Proust(1871-1922), i sin roman "På sporet af den tabte tid", som min roman slutter med et citat fra: "*Det enhver læser i virkeligheden læser når han læser en bog, er sig selv. Forfatterens værk er blot en slags optisk instrument, som han tilbyder læseren for at give ham mulighed for at få øje på noget som han på egen hånd, uden denne bog, måske ikke ville have fået øje på. Når læseren genkender det bogen udsiger i sit indre, er det bevis på bogens sandhed [...] idet forskellen mellem de to tekster ofte kan tillægges ikke ophavsmanden, men læseren*".

Det oftest stillede spørgsmål til forfattere: Hvorfor skriver du? Kan kort og klart besvares: Fordi man ikke kan lade være. Alle skriver med hver sin pen! Når jeg nævner Yahya Hassen, Claus Beck-Nielsen og Karl Ove Knausgård er det ingen tilfældighed. Min egen roman bærer spor af vrede á la Hassan, leg med og søgen efter identitet, som Beck-Nielsen og detaljerede levnedbeskrivelser, som Knausgård.